

Statsministerens kontor
Pb 8001 Dep
0030 Oslo

Oslo, 10 juni 2004

Vår ref.
2004/Høring 6/krso

Deres ref.
2003/01022/MS/aa

Høring NOU 2003:19 Makt og demokrati

Vi viser til Makt- og demokratiutredningen (NOU 2003:19) og høringsbrev av 1. desember 2003. NAVO har fått utvidet høringsfrist til 10. juni.

Om Arbeidsgiverforeningen NAVO

Arbeidsgiverforeningen NAVO ble stiftet i desember 1993. I den perioden som foreningen har eksistert, har det norske samfunnet gjennomgått betydelige endringer. Mange av disse endringene berører offentlig sektor, noe som også har fått bred omtale i Makt- og demokratiutredningens sluttrapport. Mange av NAVOs medlemmer har vært sentrale i disse samfunnsendringene, ved at deres virksomhet har endret karakter som en følge av omstillinger i offentlig sektor. I vedlegg 1 til denne høringsuttalelsen er foreningens medlemmer listet opp.

NAVO har gjennom det siste tiåret arbeidet med problemstillinger knyttet til offentlig eierskap, og har avholdt en rekke seminarer om forskjellige relevante temaer. Vi har også gitt ut to bøker om temaet, "Offentlig eierskap – et virkemiddel for fremtiden?" og "Håndbok i selskapsetablering". I dette arbeidet har vi også kommet inn på virkemidler som supplerer og i noen grad erstatter eierstyring i offentlige myndigheters styringsdialog med eide virksomheter.

Generelt om høringen

Makt- og demokratiutredningen er et omfattende forsknings- og utredningsprosjekt som har gått over mange år, og er et verdifullt bidrag til samfunnsdebatten. Vi tror at en kartlegging av dagens tilstand er et godt startpunkt for å videreutvikle makt- og demokratiforholdene i Norge. Samtidig mener vi at deler av kartleggingen kunne ha vært mer nyansert på de samfunnsområdene som NAVO arbeider med. Slike forhold blir tatt opp i det følgende.

Vår høringsuttalelse, spesielt kommentarer knyttet til kap 3.5, 5.1 og 7, vil delvis bli basert på et prosjekt som vi gjennomførte sammen med ECON Analyse i anledning vårt 10-årsjubileum i 2003.

Prosjektet tok sikte på å kartlegge endringene som noen utvalgte sektorer har vært gjennom i det siste tiåret. Sektorene som er kartlagt er: Helse, telekommunikasjon, kraft, omsorg og kollektivtransport. I tillegg til disse sektorrapportene utarbeidet vi også scenarier for utviklingen framover i de samme sektorene, i tillegg til mer overordnet politisk utvikling. Disse rapportene er vedlegg til denne høringsuttalelsen. Generelt kan det sies at vårt 10-årsprosjekt i noen grad danner et alternativt syn på utviklingen i offentlig sektor i forhold til maktutredningens konklusjoner. I noen tilfeller, for eksempel knyttet til kraftsektoren, mener vi også at vi langt på vei dokumenterer motsatte konklusjoner av det makt- og demokratiutredningen hevder (spesielt knyttet til kap 7.1). Dette gjelder spesielt dersom man ser på reformene i sektoren over en lengre tidshorisont.

Videre kommer vi inn på makt- og demokratiutredningens påstand i kap 7.4 om at statens styringsmuligheter er svekket fordi styringsredskapene ikke er til stede. Vi vil hevde at styringsmulighetene er de samme, men da gjennom andre kanaler enn tidligere. Vi kommer tilbake til dette i pkt 1. i vår uttalelse.

Videre vil vi kommentere kap 4.5 om arbeidslivsorganisering, der NAVO er en aktør sammen med andre organisasjoner. Kap 8 om likestilling vil også bli kommentert i noen grad. Til slutt vil vi benytte anledningen til å komme med innspill på to områder der vi mener at annen samfunnsorganisering kunne ha bidratt til å bedre makt- og demokratiforholdene. Disse innspillene er knyttet til den norske arbeidslivsorganiseringen.

1. Utvikling i regulerings- og styringsvirkemidler

(Til kap 3.5, 5.1 og 7)

NAVOs 10-årsprosjekt satte fokus på de endringene som har skjedd i organiseringen og styringen av den offentlige tjenesteproduksjonen det siste 10-året. En større differensiering i styringsvirkemidlene og styringsatferden er et av kjennetegnene ved de omstillingene og endringene som har skjedd.

Omlegging av styringsvirkemidler

Internasjonalisering, teknologiutvikling og økte krav til effektivitet har vært sentrale drivkrefter for endringene i den offentlige tjenesteproduksjonen. Endringene i hvordan tjenesteproduksjonen organiseres og hvordan den reguleres innebærer at det ikke lenger er gitt hva som skal defineres som offentlig sektor og hva som skal defineres som privat sektor.

Selskapsorganisering og etablering av markeder eller kvasimarkeder har resultert i at det er blitt flere private aktører i det offentlige rommet som leverer tjenester. Mens tilbud fra private aktører tidligere har blitt sett på som et supplement til det offentlige tilbudet, blir de i dag på flere områder ansett som "likeverdige" og nødvendige aktører for å ivareta offentlig tjenesteyting. Dette er blant

annet tydeliggjort i spesialisthelsetjenesten hvor både finansiering og pasientenes rettigheter også knyttes opp mot de private aktørene.

En sentral begrunnelse for å organisere offentlig tjenesteproduksjon i selskaper er ønsket om å gi virksomheten større handlefrihet og fleksibilitet i driften. Til grunn for dette ligger antagelsen om at et klarere ansvar, større handlefrihet og større forutsigbarhet i styringen vil gi bedre insentiver for effektiv drift. Det innebærer at fokus ønskes bort fra detaljstyring og over på mer overordnet styring. Å styre på riktig nivå og på de riktige tingene blir ofte brukt som et av argumentene i begrunnelsen for selskapsorganisering. Gjennom at tjenesteproduksjonen flyttes ut av statsforvaltningen reduserer staten sitt direkte driftsansvar for tjenesteleveranser til publikum. Selskapene kan være:

- helt bevilgningsfinansiert
- delvis bevilgningsfinansiert og dels markedsfinansiert
- markedsfinansiert og hvor det offentlige gjør normale forretningsmessige kontrakter med selskapet
- markedsfinansiert, med private kjøpere

Parallelt med utskillingen av offentlig virksomhet har det vært en endring i hvilke sektorpolitiske styringsvirkemidler som anvendes. Eierskap er ikke lenger sett på som det eneste alternativet for å gjennomføre politikken. Andre virkemidler som lover og forskrifter, konsesjoner, driftsavtaler og offentlige kjøp har fått økt fokus. Virkemidlene anvendes også overfor aktører som ikke har noen tradisjon eller historikk fra offentlig sektor og offentlig tjenesteproduksjon.

En konsekvens av selskapsetableringer, økt bruk av konkurranse og innføring av markeder er at staten må avklare sine roller som myndighetsutøver og eier. De siste årene er bevisstheten knyttet til rolleavklaring økt betraktelig, og i stor grad nedfelt i organisatoriske skiller i oppgavehåndteringen. Tilsynene har blitt sentrale aktører i oppfølgingen av de nye reguleringsregimene.

I NOU 2003:19 Makt og demokrati hevdes det i kapittel 7 at *”Statens muligheter for styring er svekket fordi styringsredskapene ikke er til stede på samme måte som før. Maktutredningen knytter den statlige styringen (eller politikken betydning) primært til eierstyring, og de nye styringsvirkemidlene (reguleringer, konsesjoner, kjøp av tjenester m.v.) tillegges mindre vekt. Å bruke eierstyring til å utøve politikk er ikke i overensstemmelse med intensjonen med selskapsorganisering.* (Unntak fra dette er der virksomheten har et lovbestemt monopol, slik som Vinmonopolet as).

NAVOs 10-årsprosjekt dokumenterer at staten langt fra har sluttet å styre, men styrer gjennom andre teknikker enn den tradisjonelle etatsstyringen og instruksjonsmyndigheten. De politiske målene har i mindre grad endret seg, men ivaretas gjennom andre virkemidler enn etatsstyring og

eierstyring. Virkemidler har skiftet karakter, som en følge av at staten har latt markedsaktører slippe til på tidligere monopolområder.

Selskapsorganisering forutsetter og innebærer at staten må styre virksomhetene på en annen måte enn gjennom tradisjonell etatsstyring, hierarkisk kontroll og instruksjon. Det ligger i valg av selskapsform at det stilles formelle krav til hvordan styringen utøves og at instruksjon kun kan anvendes i gitte fora (generalforsamling/foretaksmøtet). Instruksjonsretten- og plikten som følger av at en virksomhet er en del av forvaltningen, er en direkte styreform, men er bare en av flere måter å styre på. Staten disponerer over en rekke andre styringsvirkemidler. Politisk styring er ikke avgrenset til instruksjon og enkeltvedtak truffet på det politiske nivået.

Selskapsdannelsene har i stor grad vært en konsekvens av en villet politikk og politisk endring. NAVOs medlemsbedrifter som tidligere var en del av statsforvaltningen opplever ikke at de ikke er underlagt statlig styring, styringen har bare en annen form. Prosessen fra monopol til marked kjennetegnes av en reregulering. Omfanget av reguleringer har snarere økt, enn sunket.

I hovedsak har staten gått bort fra å utøve politikk gjennom eierstyring. Gjennom statlige myndigheters etablering og oppfølging av rammebetingelser og spilleregler underlegges virksomhetene politisk styring. Lovpålagte krav til tjenesteleveransene, konsesjonsteknikker, kjøp av tjenester, vilkår for tilskudd og formaliserte avtaler er hyppig anvendte virkemidler. Gjennom disse virkemidlene utøves politikken og det er langt fra gitt at styringsmulighetene ved bruk av disse teknikkene er mindre enn gjennom etatsstyring og hierarkisk kontroll. *Det er styringen av den daglige driften som avpolitiseres, ikke styringen av tjenesteproduksjonen som sådan.*

Statlig styring gjennom regulering av konkurranseregimer – fra deregulering til reregulering på tele- og kraftsektoren

Endringene i styringsregime på tele og kraftsektoren kjennetegnes av overgangen fra monopolregimer til en situasjon hvor staten regulerer konkurranseregimer, og hvor statens roller i sektoren håndteres atskilt fra hverandre.

I begynnelsen av 1980-årene var telenettet en nasjonal infrastruktur for taletelefoni og i noen grad for datakommunikasjon. Televerket hadde monopol på alle leveranser. Telesektoren er gradvis blitt åpnet for konkurranse. I dag leveres et mangfold av teletjenester i et marked, og en rekke leverandører konkurrerer med hverandre om å utvikle tilbudet til brukerne, selv om levering av grunnleggende teletjenester fremdeles er et sentralt mål i telepolitikken.

Fra et myndighetsperspektiv viser NAVOs 10-årsprosjekt endringer i politikkgime for sektoren, nye virkemidler og rollefordeling. Fra et bedriftsperspektiv kan utviklingen karakteriseres ved fristilling fra forvaltningen og omstilling fra offentlig tjenesteleverandør til kommersiell aktør med krav til avkastning. Og fra et brukerperspektiv har utviklingen gitt valgmuligheter i form av flere

tjenester og flere leverandører, lavere priser på mange tjenester og betydelige muligheter for økt bruk av teletjenester. Det er vanskelig å forestille seg at noen vil tilbake til den tiden da Televerket hadde monopol på teletjenester. Konkurransen gir et press på effektiviseringsprosessen. Når ikke lenger kunden kan tas for gitt, vil virksomhetene ha flere incentiver til omstilling og tilpasning til kundens krav. Dette er krevende prosesser, ikke minst fordi det i stor grad også handler om kultur og holdninger.

Teknologiske nyvinninger framheves ofte som den utslagsgivende drivkraften for den utviklingen vi har sett i telesektoren. Teknologien har muliggjort produksjon i et marked som et alternativ til (nasjonale) monopoler, og sammen med regulatoriske endringer i telesektoren nasjonalt og internasjonalt, har dette åpnet betydelige kommersielle muligheter. Tilstedeværelse av aktører med vilje og evne til å utnytte disse mulighetene, har vært en sterk drivkraft i utviklingen av tjenestetilbudet og prisene i markedet. I tillegg har Norge hatt avanserte brukere med høy kjøpekraft, som raskt og i stor grad har tatt i bruk ulike tjenester.

Bred politisk enighet førte i 1991 til at Energiloven ble innført, og senere ble loven fulgt opp gjennom etableringen av nye institusjoner og et styringsregime som skulle sikre konkurransen. En avgjørende faktor for den brede politiske enighet var at etableringen av konkurranseregimet ikke var knyttet til privatisering av kraftselskapene. Bortfall av gebyrer ved leverandørbytte for husholdninger i 1997 har vært et av virkemidlene for å bedre konkurransen. Kraftsektoren kjennetegnes i dag av sterkere konkurranse både innenfor kraftproduksjon og omsetning, og en effektiv regulering av kraftselskapenes monopoldel, nettvirksomheten. Reformene har ført til lavere kraftpriser for næringslivet og husholdningene. Det vil ventelig fortsatt skje endringer i sektoren. Ytterligere strukturendringer vil sannsynligvis kunne bidra til økt effektivitet. Det offentlige eierskapet står fremdeles svært sterkt, men svak kommuneøkonomi og endringer i betingelsene for kjøp av norske fallrettigheter kan øke innslaget av privat eierskap. Det kan reises spørsmål om politikerne har vært flinke nok til å formidle hvilke endringer som er gjennomført og hvordan politikk utøves når varen og tjenesten skal leveres i et regulert marked. Kraftkrisen vinteren 2002/03 illustrerte at mange forbrukere ikke vil slå seg til ro med at de høye prisene var et resultat av at markedet fungerte. Kraftkrisen ble også personifisert gjennom at helsemessige og økonomiske konsekvenser av prishoppet ble illustrert ved enkelte individers historier. Krisen styrket ikke forbrukernes tiltro til kraftmarkedet, men rettet også fokus mot behovet for ny kapasitet i Norden.

Konkurranse skal gi større effektivitet i kollektivtransportsektoren

Sterkere konkurranse er stikkordet som kan beskrive endringene i kollektivsektorene på 90-tallet. Både tilpasning til EØS-avtalen og norske myndigheters egne mål om en mer kostnadseffektiv og konkurransedyktig kollektivsektor har ligget bak målet om sterkere konkurranse. Virkemidlene har vært konkurranseutsetting gjennom anbudsordninger og lettere markedsadgang i buss- og lufttransport. Myndighetenes ulike roller som produsent, infrastruktureier og kontrollør er blitt atskilt, og virksomhetene har fått større forretningsmessig frihet. Passasjerene har opplevd prisfall

på mange flyreiser, og flere avganger å velge mellom. På landjorda er ekspressbussene kommet som et supplement til jernbanen, og valgmulighetene har økt. I den lokale kollektivtransporten og på jernbanen er liberaliseringen kommet atskillig kortere.

Selv om de fleste aktørene i kollektivtransporten ikke lenger er en del av staten eller fylkeskommunen som juridisk person, er det utvilsomt at både stat og fylkeskommune har et ansvar for kollektivtransport. At staten eller fylkeskommunen har et ansvar for at det finnes et kollektivtilbud betyr ikke at de må eie og drive alle kollektivtilbudene selv. Ansvaret *utøves* på en annen måte nå enn for bare få år siden.

Rettighetsfesting i omsorg og helsesektoren

Rettighetsfesting har vært et sentralt virkemiddel både i omsorgssektoren og helsesektoren. På 1980-tallet økte kritikken mot måten de kommunale velferdstilbudene ble organisert og utført på. Det var misnøye blant folk med køer og sviktende kvalitet. Både brukere, pårørende og fagfolk krevde forbedringer, og gjennom stadig mer pågående medier, fikk de betydelig oppmerksomhet. Kritikken handlet også om at velferdsprodusentenes interesser fikk for stor oppmerksomhet i forhold til dem systemet var ment å skulle tjene, nemlig innbyggerne, og mange mente at den kollektive og universelle innretningen på velferdstjenestene gikk på bekostning av individuelle ønsker og behov. Myndighetene svarte på kritikken ved å gi brukerne klarere rettigheter gjennom forvaltingsloven, kommunehelsetjenesteloven og sosialtjenesteloven, og gjennom å sette ambisiøse mål for utbygging av flere og bedre tjenester.

90-tallet var preget av en økende misnøye med helsetjenestene. Det var avdekket store forskjeller i ventetider mellom fylker og mellom ulike fagområder. Det ble i tiltakende grad satt fokus på pasientens rettigheter og valgfrihet. Ventetidsgarantier ble innført. Erfaringene med ventetidsgarantien var blandet. Resultatet ble en styrking av garantien. Etter hvert ble fritt sykehusvalg lovfestet, og retten har gradvis blitt gjort mer reell bl.a. gjennom at fritt sykehusvalg også skal omfatte de private aktørene som har avtale med de regionale helseforetakene. Spesialisthelsetjenesten pålegges å fastsette en konkret, individuelt vurdert frist for når retten til nødvendig helsehjelp senest skal være oppfylt. Dersom pasientens rettighet ikke oppfylles innen utløpet av fristen, skal fristoverskridelsen ha som konsekvens at pasienten får en subsidiær rett til spesialisthelsetjeneste privat eller i utlandet. Sikring av helsetjenester til befolkningen ivaretas ikke lenger gjennom at det enkelte sykehus får et geografisk monopol, men gjennom at pasienten selv får velge hvilket sykehus hun vil behandles på.

Som borger og kunde er det vesentlig at vi har innflytelse på utformingen og innholdet i det tjenestetilbudet som gis. Den innflytelse vi som borgere og kunder får gjennom større rettighetsfesting og fritt leverandørvalg kan karakteriseres som en styrke for demokratiet.

Sett fra borgerens ståsted blir hvem som leverer tjenesten mindre viktig når det er knyttet rettigheter til hva tjenesten skal inneholde og når tjenesten skal leveres. Når vi som borgere utstyres med rettigheter er det like naturlig at vi protesterer når de ikke innfries. At domstolene har fått en sterkere rolle i håndhevingen av slike rettigheter vil mange oppfatte som en styrke, som en understrekning av at politikerne mener alvor når de rettighetsfester tjenester i lovverket.

Endringer i offentlig tjenesteproduksjon – konsekvenser for makt og demokrati

Makt har blitt flyttet fra tjenesteleverandør til bruker gjennom større kundefokus, valgfrihet og individuell tilpasning av tjenestene. Dette har i mange tilfeller gitt større mangfold og bredere tjenestetilbud. I forhold til de utformingene av de enkelte tjenestene har den politiske styringen trukket seg tilbake, så sant tjenestene fyller fastsatte minstekrav. Den politiske styringen overfor tjenesteleverandørene har funnet nye virkemidler, og har blitt mer overordnet og prinsipiell. Dette mener vi er en styrkning av demokratiet.

2. Arbeidslivsorganisering

(Til kap 4.5)

Utredningen har i kap 4.5 beskrevet utviklingen i norsk arbeidsliv gjennom de siste 10 årene. I stort er vi enige i denne beskrivelsen, men ønsker å knytte noen utfyllende kommentarer til den.

Framveksten av sterke arbeidstakerorganisasjoner knyttet til enkelte utdanninger eller profesjoner har ført til at vi har fått organisasjoner som i liten grad behøver å ta helhetssyn, f.eks. i forhold til nasjonaløkonomien. Disse organisasjonene organiserer ikke grupper som arbeider i konkurranseutsatt virksomhet, og som dermed vil bli direkte rammet av høy rente eller sterk krone. Dersom disse organisasjonene får gjennomslag for sine krav, vil det bli tydelig for andre grupperinger at moderasjon ikke lønner seg. Dermed har man et eksempel på ”almenningens tragedie”, der det for alle hadde vært best med lav lønnsvekst og stabil økonomi. Når noen lykkes i å oppnå høy lønnsvekst, vil derimot alle andre bli tapere dersom de ikke også kjemper for det. Dette kan trolig forklare mye av svekkelsen av den norske arbeidskraftens konkurransevne i de siste årene.

Ellers påpekes det i utredningen at arbeidskraft med høy utdanning er lavt lønnet i Norge. Dette kan være en riktig observasjon, men vi vil i den sammenhengen hevde at utdanning i seg selv i liten grad er en målestokk på arbeidskraftens verdi. Det er den anvendte kompetansen som gir grunnlaget for verdiskapning, og som en følge av det, belønning av arbeidskraften. Man kan ha lav utdanning og høy verdi i arbeidsmarkedet, og omvendt.

3. Likestilling

(Til kap 8)

I kapitel 8 fremgår det at det til tross for en rekke sentrale tiltak knyttet til å fremme likestilling og likelønn, er det fremdeles lang vei å gå. NAVO vil understreke betydningen av at arbeidet med å fremme likestilling og likelønn i arbeidslivet må ta utgangspunkt i den enkelte virksomhet. Kvinner har nesten systematisk lavere lønn enn menn. Lønnsforskjeller som ikke har noen annen forklaring enn kjønn handler i stor grad om holdninger. For å ta fatt i likestillings og likelønnsutfordringene må problemene avdekkes og virkemidlene må målrettes i forhold til det som er problemet. Nettopp fordi utfordringene først og fremst dreier seg om holdninger og adferd, er virkemiddelet ikke endringer av systemer - eller konkrete, sentrale tiltak. Skal det skapes nye lønnsmessige relasjoner, må det skje en parallell holdningsmessig forankring. Dette kan bare skje på *den enkelte arbeidsplass*. Dermed må likelønnsutfordringene møtes nettopp der og angripes med presisjon. Og utfordringene er store:

- Flere kvinner må rekrutteres til høyere stillinger
- De markedsmessige vurderinger må skje på samme måte for kvinner som for menn.
- Kvinnenes kompetanse må vurderes på samme måte som menns kompetanse i arbeidsmarkedet.

NAVO vil fremheve betydningen av at ansvaret plasseres der virkemidlene er og der det er mulig å definere problemet og finne løsninger som treffer.

4. Forslag til endringer i makt- og demokratiforholdene

Høringen inviterer til innspill i forhold til endringer i makt- og demokratiforholdene i Norge. Denne anledningen vil vi benytte til å spille inn to forhold der det organiserte arbeidslivet har mye makt. Vi understreker at vi støtter opp under de to arbeidskampvirkemidlenes legitimitet i et demokratisk samfunn. Samtidig vil vi peke på konsekvenser av maktmidlenes styrke som kan medføre at vi får samfunnsmessige endringer som ikke er ønskelige når man ser på samfunnet som en helhet, og som ikke hadde blitt vedtatt av folkevalgte organer. Det ene forholdet er knyttet til måten mange sosiale reformer blir innført på. Det andre er knyttet til arbeidskamp som rammer mange for å framtvinge endringer der en liten gruppe tilgodeses.

Innføring av sosiale reformer

Mange sosiale reformer har blitt innført som et resultat av den norske frontfagsmodellen for gjennomføring av lønnsforhandlinger. I de senere år kan vi peke på utvidet ferie, etter- og videreutdanningsreformen, avtalefestet pensjon og lovfesting av tjenestepensjon. En kilde til demokratisk underskudd er at disse reformene i hovedsak bare har kommet det organiserte arbeidslivet til gode. En annen slik kilde er at de har blitt til gjennom forhandlinger innenfor et

tariffområde og deretter blitt overført til resten av det organiserte arbeidslivet. Dette kan lett føre til at de totale samfunnsmessige konsekvensene i liten grad blir belyst. Derfor kunne det, etter NAVOs mening, vært en utvidelse av demokratiet at slike reformer ble behandlet i folkevalgte organer og kom hele arbeidslivet til gode. Dette ville i så fall kreve en frikobling fra lønnsforhandlingssystemet for omfattende sosiale reformer, slik at disse vedtas i Stortinget, heller enn at de avgjøres i en sen nattetime på Riksmeklingsmannens kontor.

Arbeidskampen som virkemiddel

Arbeidskamp er et sterkt virkemiddel, som har store samfunnsmessige konsekvenser. I et samfunn der produksjon og leveranse av varer og tjenester i økende grad er organisert i kjeder, slik at de forskjellige leddene er avhengige av hverandre, kan arbeidskamp i et ledd ramme hele kjeden. Dette kan gi store kostnadmessige og sosiale konsekvenser. Samtidig kan arbeidskamp innen svært få funksjoner, som kanskje omfatter bare noen få personer knyttet til viktig samfunnsmessig teknologi og infrastruktur, lamme disse og ramme mange uskyldige tredjeparter. Dette gir uforholdsmessig stor makt til få aktører, som kan bruke trusselen om arbeidskamp for å tvinge gjennom fordeler til sin egen gruppe. Derfor kan det være behov for å belyse konsekvensene av arbeidskamp i større bredde.

NAVO foreslår derfor at det settes i gang et forskningsprosjekt som har til hensikt å belyse arbeidskampen i større bredde, inkludert det faktum at arbeidskampen i alle tilfeller siden 1986 har blitt initiert av arbeidstakersiden. Det er således interessant å belyse eventuelle asymmetriske maktforhold og hvilke konsekvenser disse kan få for demokrati, velferd og fordeling. Prosjektet bør gjennomføres utenfor partenes innflytelse, for søke objektivitet i konklusjonene.

Med vennlig hilsen

Arbeidsgiverforeningen NAVO

Lars Haukaas
Adm.direktør

Vedlegg:

1. Oversikt over NAVOs medlemmer
2. Rapporter fra NAVOs 10-årsprosjekt